

Edward Stachurski

Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków

Słownictwo nacechowane emocjonalnie w poematach romantycznych

Słowa kluczowe: słownictwo poezji romantycznej, słowa wyrażające emocje

Keywords: vocabulary of romantic poetry, emotional words

„Czucie i wiara silniej mówi do mnie
Niż mędrca szkiełko i oko.
/...../
Miej serce i patrzaj w serce”.

(Adam Mickiewicz, *Romantyczność*)

Romantycy, w przeciwieństwie do pseudoklasyków oświeceniowych, bardzo doceniali w swych utworach wartość uczucia. Taka postawa przejawia się w ich deklaracjach programowych, w kreowaniu bohaterów literackich oraz w słownictwie poezji romantycznej.

Władysław Tatarkiewicz w pierwszej spośród swych 25 definicji romantyzmu stwierdził: „Określenie szczególnie często spotykane: romantyzm to zdanie sztuki, całkowicie lub przeważnie, na uczucie, przecucie, popęd, entuzjazm, wiarę, a więc irracjonalne funkcje umysłu. (...) Ignacy Chrzanowski określał romantyzm jako walkę uczucia z rozumem” (Tatarkiewicz 1971: 3).

Najmocniejsze emocjonalnie są romantyczne utwory liryczne, ale nie brak leksemów wyrażających uczucia także w poematach romantycznych. B. Dopart określa twórczość romantyczną jako „mowę uczuć i rzecz wyobraźni”:

Romantyczne *czucie* to osnowa świata intymnego, ale również siła formująca język wypowiedzi i przedstawienia poetyckie. Wyobraźnia tkwi u podstaw specyficznie poetyckiej strategii fikcyjotwórczej, lecz jej oddziaływanie obejmuje również wynalazczość językową i odkrywanie treści świata intymnego. W całej dziedzinie poezji romantycznej, nie tylko na obszarze liryki, dostrzega się owo współdziałanie czynników emocjonalnych i wyobrażeniowych (...) (Dopart 1999: 38–39).

Do takiego wniosku prowadzi także obserwacja charakteru słownictwa użytego w ośmiu wybranych poematach siedmiu naszych poetów romantycznych (zob.

Rozwiązanie skrótów tytułów poematów). Utwory te reprezentują słownik polskiej epiki romantycznej, gdyż zawierają 12 766 leksemów wyrażonych w 114 541 słowotformach. Słownik frekwencyjny epiki romantycznej został opublikowany kilkanaście lat temu (Stachurski 2005: 103–247). Celem badawczym tego artykułu jest ukazanie wielkiego nasycenia tekstów romantycznych emocjonalizmami.

Skala uczuć przeżywanych przez bohaterów romantycznych i opisującego ich narratora jest bardzo szeroka – od obojętności: *obojętnie* PT 3, *obojętny* PT 3, poprzez brak reakcji emocjonalnej: *odrętwienie* M 1, *zmartwiały* Z 1, *zmartwieć* M 1, spokój: *spokojnie* Z 9, M 3, PT 3, P 1, *spokojność* M 2, G 1, W 1, *spokojny* W 7, M 6, PT 6, Z 6, G 1, P 1, *umiarkowanie* Sz 1, *uspokoić się* PT 4, aż po stany krańcowe, graniczące ze stanem chorobowym: *obłąkać się* M 1, *obłąkana* (w f. rz.) Z 1, *obłąkanie* W 3, Z 1, *obłąkany* W 5, J 1, PT 1, Z 1, *rozbląkany* przest. 'obłąkany' M 1, *obłąd* Z 2, *obłądny* PT 1, Z 1, *opętana* (w f. rz.) Z 1, *opętany* PT 4, Z 2, *oszaleć* PT 3, *rozszaleć się* Z 1, *szaleć* PT 4, P 1, *szaleństwo* M 1, W 1, *szalony* M 5, PT 3, Z 3, W 1, *szal* W 2, *wściec się* pot. 'wpaść w wielką złość' PT 1, *wściekle* Z 1, *wściekłość* Z 4, PT 2, M 1, W 1, *wściekły* P 2, W 2, Z 2, M 1.

M. Straszewska tak charakteryzuje romantyków: „Wywodzili na jaw dręczące obsesje, koszmary, lęki, „jaskółcze niepokoje”, obezwładniającą melancholię wiodącą ku myślom samobójczym. Lubowali się w ukazywaniu siły uczuć, pasji, namiętności. (...) Interesowała ich psychopatologia, stany niezwykle, obłąd, brali w obronę szaleńców” (Straszewska 1977: 62).

Lista emocjonalnych leksemów użytych w ośmiu poematach romantycznych (w tym epopei narodowej) jest długa: *afekt* przest. 'uczucie, miłość, przywiązanie' PT 3, M 1, *alteracja* daw. 'wzruszenie, wzburzenie, irytacja, zafrasowanie, niepokój' PT 1, *anielić się* neol. P 1, *aplauz* 'wyrazy zadowolenia lub zachwyty' PT 1, *bać się* PT 7, W 5, M 3, G 1, P 1, *bałamut* PT 1, *banit* 'banita' PT 1, *barbarzyńca* M 2, *barbarzyński* Z 1, *barbarzyństwo* PT 1, *bezczelność* W 1, *bezczelny* W 1, *bezeceństwo* PT 1, *bezecny* M 1, *bezwstyd* W 1, *bluźnić* J 1, P 1, *bluźnierstwo* P 1, *błogi* M 4, G 1, J 1, PT 1, *błogo* M 1, P 1, *bohater* PT 6, G 3, M 1, Sz 1, Z 1, *bohaterski* G 1, P 1, PT 1, Z 1, *bojaźń* PT 2, G 1, J 1, M 1, 1. *boleć* 'doznawać bólu, cierpieć' PT 2, Z 2, M 1, P 1, 2. *boleć* (*boleją*) 'ubolewać, martwić się' PT 1, *bolesny* J 1, PT 1, *boleść* M 4, PT 4, W 4, P 3, Sz 3, Z 3, *boleśnie* PT 2, M 1, Sz 1, W 1, *ból* P 8, M 4, W 3, G 2, J 2, *brzydzić się* P 1, PT 1, *burda* PT 1, *buta* G 1, *butny* G 1, *cham* PT 1, *chciwie* M 2, Z 1, *chciwość* M 2, *chciwy* G 2, M 2, W 1, *chęć* M 6, G 3, Z 3, P 1, PT 1, *chętką* PT 2, *chętnie* Z 3, *chętny* M 1, *chluba* M 2, *chlubić się* PT 1, *chlubnie* PT 1, *chlubny* M 1, Z 1, *chrobry* daw. 'dzielny, odważny, mężny, bohaterski' J 1, *chwalić* PT 10, Sz 1, *chwalić się* PT 3, *chwała* PT 14, M 7, P 5, Z 2, G 1, W 1, *chytrałość* G 1, *chytry* PT 4, *chytrze* PT 2, *ciemieźca* Z 1, *ciemieźcyiel* PT 2, *cierpiący* (w f. rz.) J 1, *cierpieć* W 7, PT 6, *cierpienie* M 5, PT 3, Z 2, J 1, Sz 1, W 1, *cierpliwie* G 1, M 1, PT 1, *cierpliwość* M 1, *cierpliwy* G 1, PT 1, Z 1, *cieszyć* PT 3 (1 r. daw. 'koić, pocieszać, łagodzić smutek'), *cieszyć się* PT 7, M 2, Sz 2, W 1, *ckliwy* M 1, *czcić* PT 2, G 1, Z 1, *czczony* PT 1, Z 1, *czucie* daw. 'odczuwanie, przeżywanie treści uczuciowej' M 11, PT 5, W 2, *czuć* (w tym daw. 'doznawać uczuć') PT 23, Z 7, W 6, P 5, M 4, Sz 2, G 1, *czuć się* PT 5, M 2, *czule* PT 2, M 1, *czułość* M 1, PT 1, *czuły* PT 7, M 5, *dąsać się* PT 1, *dobre* (w f. rz.) M 1, *dobro* PT 11, Sz 1, *dobroć* M 3, PT 3, *dobrodziej* PT 18, *dobry* PT 44, Z 8, M 3, Sz 3, P 2, G 1, W 1, *dobrze* PT 36, Z 15, G 4, M 4, W 4,

Sz 3, P 2, J 1, *dokuczać* PT 1, *dotkliwy* M 1, *drażnić* M 1, PT 1, Z 1, *dręczyć* PT 4, *dręczyć się* W 1, *drogi* PT 32 (2 r. w f. rz.), M 9 (2 r. w f. rz.) Z 8 (1 r. w f. rz.), J 1, W 1, *družba* daw. 'przyjaźń, życzliwość' M 1, PT 1, *drwiący* Z 1, *drwić* PT 2, Z 1, *duma* W 10, PT 6, Z 6, G 1, J 1, M 1, P 1, *dumnie* PT 2, W 2, M 1, *dumny* W 7 (1 r. w f. rz.), PT 6, P 3, J 2, Z 2, M 1, *dzielnie* PT 2, G 1, J 2, *dzielny* M 8, PT 5, G 2, Z 2, P 1, *dziw* przest. 'zdziwienie, podziw' G 1, P 1, PT 1, Sz 1, W 1, Z 1, *dziwak* PT 4, *dziwić* PT 2, G 1, M 1, *dziwić się* PT 5, G 3, Z 1, *dziwnie* PT 3, W 2, Z 2, P 1, *dziwno* przest. 'dziwnie' M 1, Z 1, *dziwny* PT 31, Z 7, W 2, M 1, P 1, Sz 1, *estyma* przest. 'szacunek, poważanie' PT 1, *fanfaron* 'pyszalek' PT 2, *faryzeusz* P 1, *fatalnie* PT 1, *fatalny* Sz 1, *fawor* przest. 'łaska, poparcie' PT 1, *faworytny* przest. 'ulubiony' PT 2, *filut* PT 2, *fircyk* PT 2, *frasunek* przest. 'zmarzwienie, zgryzota, troska', M 1, *gach* W 1, *gadula* PT 2, Z 1, *gardzić* P 2, PT 2, G 1, *gderanie* PT 1, *geniusz* PT 1, Sz 1, *głupiec* PT 2, *gniew* PT 24, Z 9, G 8, M 2, P 1, *gniewać się* PT 11, *gniewliwy* G 1, PT 1, *gniewnie* Z 1, *gniewny* PT 5, G 2, J 1, *godnie* G 1, PT 1, *godny* PT 16, G 2, M 1, P 1, Sz 1, W 1, *gorszący* PT 1, *gorszyć się* PT 1, *gościć* PT 6, P 1, *gościna* G 1, M 1, PT 1, *gościnność* M 1, *gościnny* PT 4, *gość* PT 82, P 3, W 2, Z 2, G 1, *grabież* PT 3, *gracko* PT 1, *groza* Z 1, *grozić* PT 11, G 2, Z 2, W 1, *groźba* PT 6, Z 2, G 1, W 1, *groźnie* Z 2, W 1, *groźny* PT 9, Z 4, M 2, W 2, *grubijaństwo* PT 1, *grzesznik* PT 1, *grzeszny* W 1, Z 1, *grzeszyć* PT 1, *gwałcić* PT 1, *gwałt* PT 7, W 1, Z 1, *hajdamacki* 'zbojecki' PT 1, *hajdamak* 'rabuś' Z 1, *haniebnie* PT 1, *haniebny* PT 2, W 2, *hańba* W 4, G 2, PT 2, P 1, Z 1, *hardo* PT 1, *hardość* M 1, *hardy* M 3, Z 2, P 1, PT 1, W 1, *infamija* 'hańba, niesława, utrata czci' PT 2, *infamis* W 1, *jątrzenie* Z 1, *jędza* W 3, P 1, *kalać* Z 1, *kamrat* daw. 'przyjaciel' Z 2, PT 1, *kaprys* PT 1, *katusza* W 3, P 2, M 1, PT 1, *kazić* przest. Z 1, *klątwa* PT 1, W 1, Z 1, *klecha* PT 2, *kłamać* PT 3, Sz 3, P 1, *kłamany* przest. G 1, *kłamca* P 2, PT 1, *kłamliwie* Z 1, *kłamliwy* G 1, *kłamstwo* PT 4, G 1, W 1, Z 1, *kłócić* przest. 'wprowadzać zamieszanie, niepokój' PT 2, *kłócić się* PT 7, J 1, *kłótlivy* PT 3, *kłótnia* PT 15, *kłótnik* PT 3, *kochać* PT 33, W 9, M 6, Z 6, Sz 3, P 1, *kochać się* PT 19, *kochanie* Z 6, PT 3, M 2, PT 1, *kochanie się* PT 1, *kochanek* Z 7, PT 6, W 2, M 1, Sz 1, *kochanka* PT 11, Z 4, M 2, W 2, *kochany* PT 12, M 5 (1 r. w f. rz.), Z 4, W 1, *koić* M 2, J 1, *kokieta* 'zalotnica, kusicielka' PT 1, *kokieteria* PT 1, *kokietka* PT 1, *komeraże* 'złośliwe plotki' Sz 1, *korny* (w f. rz.) Z 1, *korzyć się* M 1, P 1, *krzywda* P 1, PT 1, Z 1, *krzywdzący* PT 1, *krzywdzić* PT 1, *krzywoprzysiąc* Sz 1, *lenić się* M 1, *lenistwo* PT 1, *leniwie* Z 1, *leniwo* daw. 'z ociąganiem się' PT 1, *leniwy* PT 1, Sz 1, *lękać się* PT 6, Z 3, G 2, W 1, *lękliwe* PT 1, *lękliwość* PT 1, *lękliwy* PT 1, *litość* PT 4, W 1, Z 1, *luba* (w f. rz.) M 3, Z 3, J 1, *lubiący* G 1, *lubić* PT 37, M 4, G 3, W 2, Z 2, *lubić się* PT 1, *lubiony* 'cieszący się sympatią' PT 1, *lubo* przest. 'miło, przyjemnie' M 1, P 1, *lubość* przest. 'przyjemność, zadowolenie, rozkoszowanie się czymś' M 2, Z 1, *luby* M 7, Z 6, PT 1, Sz 1, *łyć* PT 1, *łagodnie* Z 2, M 1, *łagodność* W 1, *łagodny* M 3, PT 3, Z 1, *łagodzić* M 1, *łajac* P 1, PT 1, *łajanie* PT 1, *łajany* PT 1, *łajdak* PT 2, *łakomie* 'chciwie, pożądliwie' PT 1, *łakomy* PT 1, W 1, Z 1, *łeb* pot. 'o głowie ludzkiej' PT 7, G 2, M 1, *łgać* PT 1, *łgarz* PT 1, *łotr* PT 14, *łudzenie* PT 1, *łudzić* PT 1, *łudzić się* PT 2, *łupieżca* M 1, *małpowanie* PT 1, *mamić* PT 2, *markotno* PT 1, *maruda* 'nudziarz' PT 1, *marudzić* PT 1, *marzenie* PT 4, Z 4, M 2, P 2, *marzyć* P 6, PT 4, Z 4, W 1, *marzyć się* M 1, PT 1, *mataczyny* przest. 'oszukiwanie' M 1, *mdłość* daw. 'omdlewanie, słabość' M 1, *mdły* M 3, *melancholiczny* przest. 'melancholijny' W 1, *męczarnia* P 2, Z 2, M 1, P 1, *męczennik* P 1, *męczeński* M 1, *męczeństwo* P 1, W 1, *męczony* Z 1, *męczyć* W 1, Z 1, *męczyć się* W 1, *męka* PT 6, P 5, M 4, J 2,

W 2, Z 1, *męstwo* PT 6, M 5, Z 3, J 2, P 2, W 1, *mężnie* M 1, *mężny* M 4, PT 3, J 2 (1 r. w f. rz.), *mile* PT 3, Z 2, *miluchna* (w f. rz.) Z 1, *miło* PT 3, Z 3, M 1, *miłosierny* P 1, *miłostka* PT 1, Z 1, *miłość* PT 20, W 14, M 12, Z 7, P 6, *miłośnica* przest. M 1, Z 1, *miłośnie* M 1, *miłośnik* przest. 'zalotnik' PT 3, *miłośny* przest. W 3, PT 2, Z 2, *miłować* przest. 'kochać' W 1, *miły* PT 22, Z 12, M 6, G 1 (w f. rz.), J 1, W 1, *mizg* daw. 'umizg' M 1, *młokos* lekc. PT 3, *mord* Z 8, PT 1, *morderca* Z 3, P 2, PT 1, W 1, *morderzec* daw. 'morderca' W 1, *mordować* PT 2, M 1, *mościwy* daw. 'miłościwy' PT 3, *mściciel* W 1, *mścić się* PT 5, W 1, Z 1, *mściwy* Z 4 (1 r. w f. rz.), *mus* 'przymus' PT 2, *musić* daw. 'zmuszać' PT 1, *musić się* daw. 'zmuszać się' Z 1, *nabroić* PT 1, *nacieszyć się* PT 2, Z 1, *nadąć się* M 1, *nad-rozpacz* neol. Sz 1, *nad-szczęście* neol. Sz 1, *nadzieja* PT 15, Z 9, M 8, P 6, G 2, W 1, *nalękać się* PT 1, *nałóg* PT 1, Sz 1, *namiętno* P 1, *namiętność* Z 1, *namiętny* PT 2, W 1, *napastnik* PT 3, *napierzony* przest. 'naburmuszony, nadqsany' Z 1, *napięścić się* PT 1, *naprzykrzony* PT 1, *narazić* M 1, *narażać* M 1, PT 1, *narowisty* 'o człowieku' PT 1, *nasepiony* rzad. 'zasepiony' M 2, Z 1, *natarczywie* G 1, *natarczywy* G 1, *natchnienie* P 4, PT 4, *natchniony* PT 1, *natręt* Z 2, PT 1, *natrętnie* Z 1, *natrętność* przest. 'natręctwo' PT 1, *natrętny* Z 5, *nędza* daw. 'niedola, nieszczęście' PT 1, *niebiański* P 1, *nieboga* PT 2, Z 1, *nieborak* PT 2, *niechęć* M 1, PT 1, *niechętnie* PT 1, *niechętny* PT 1, *niecierpliwić* M 1, *niecierpliwić się* PT 1, W 1, *niecierpliwie* G 1, PT 1, *niecierpliwieść* M 1, Sz 1, *niecierpliwý* G 1, M 1, PT 1, Z 1, *niecnota* przest. 'niegodziwość' PT 1, *nieczuły* M 1, PT 1, W 1, *niedbale* PT 3, *niedola* M 3, Z 2, *niegodny* PT 1, *niegrzeczny* PT 1, Sz 1, *niemiło* Z 2, *niemiły* Z 3, *nienawidzić* PT 2, W 1, *nienawidzieć* przest. W 1, *nienawiść* PT 1, *nieochajny* daw. 'nieokrzesany' Z 1, *niepocziwy* PT 1, *niepokój* W 2, M 1, Sz 1, *nieprzyjaciół* PT 10, G 1, M 1, Z 1, *nieprzyjaźń* G 1, *nieprzyjemny* PT 2, Z 1, *nierad* PT 4, G 1, *niesmak* M 1, *niesrogi* PT 1, *nieszczere* M 1, *nieszczęsny* PT 2, Sz 2, W 2, Z 1, *nieszczęście* PT 8, W 6, M 5, Sz 2, P 1, *nieszczęśliwy* PT 2, Sz 2, W 2 (1 r. w f. rz.), Z 1, *nieszczęśnik* PT 2, *nieuczciwie* PT 1, *niewdzięczny* PT 3, *niewesoło* PT 2, *niewesoły* PT 2, *niewinność* PT 1, *niewinny* PT 3 (1 r. w f. rz.), W 2, Z 2, *niezgoda* PT 4, G 1, M 1, *niezgodny* PT 1, *niezłąkły* daw. 'nieulekły' Z 1, *nieznośnie* PT 1, *nikczemnie* W 1, *nikczemność* PT 1, *nikczemny* P 1, *nuda* (też 'kłopot, zgryzota, troska, przykrość, dokuczliwość') PT 4, M 1, *nudno* PT 1, *nudny* PT 1, *nudzić* PT 6, *nudzić się* PT 2, *nużyć się* M 1, *obawa* M 3, PT 2, Z 2, *obawiać się* M 1, *obelga* PT 3, G 1, *obelżywy* M 1, *objęcie* PT 5, M 3, Z 1, *oblubieniec* PT 1, *oblubieńczy* daw. Z 1, *obluda* M 1, W 1, *obludna* w f. rz. Z 1, *obmierzyły* w f. rz. Z 1, *obraza* G 1, PT 1, Z 1, *obrazić* PT 2, *obrazić się* M 1, *obrażać* M 1, *obrażony* PT 1, *obrzydły* M 1, PT 1, Z 1, *obrzydzony* Z 1, *ochoczo* PT 1, *ochoczy* Z 4, *ochota* PT 5, M 3, Z 1, *ochotnie* przest. G 1, *ochraniać* PT 1, *ochrona* PT 1, *odemścić* przest. 'odpłacić zemstą za co' Z 1, *odstraszony* PT 1, *odstręczać* W 1, *odwdzięczyć* 'okazać wdzięczność' PT 1, *odwet* M 1, PT 1, *odymać się* pot. Z 1, *ohyda* M 3, *ohydny* W 2, *ohydzić* PT 1, *okropnie* PT 8, M 2, Z 1, *okropność* PT 2, W 2, Z 1, *okropny* W 10, PT 6, M 3, Z 3, G 1, J 1, *okrutnik* PT 1, *okrutny* J 1, P 1, PT 1, W 1, *opiekuńczy* Z 1, *opilec* daw. 'opój' Z 1, *oprawca* Z 1, *opryskliwy* PT 1, *osłupiały* J 1, M 1, PT 1, Z 1, *osłupieć* PT 2, *oszukać* PT 2, *oszukaństwo* PT 1, *oszukiwać* Sz 1, *oszust* M 2, Z 1, *otucha* M 1, *paliwoda* przest. 'zawadiaka, awanturnik' PT 1, *patryjota* PT 2, *pieniacz* PT 1, *pieszczony* PT 1, Z 1, *pieszczoszek* Z 2, *pieszczota* M 4, Z 2, *pieszczotny* daw. 'czuły, przymilny' M 1, *pieścić* M 3, PT 3, *pieścić się* M 1, PT 1, W 1, Z 1, *pieścido* G 1, *pijanica* reg. PT 1, *pijaństwo* PT 1, *plugastwo* pogard. 'o ludziach' PT 1, *plugawy* PT 1,

po żebracku PT 1, *pobrać się* daw. 'pobratać się' Z 1, *pochop* przest. 'podnieta' PT 1, *pochopny* PT 1, *pochwalać* PT 3 (1 r. daw. 'wyrażać uznanie'), *pochwalić się* M 1, *pochwalony* P 1, PT 1, *pochwała* PT 11, Z 1, *pociecha* przest. 'zadowolenie, przyjemność, radość' PT 3, G 1, *pocieszać* J 1, W 1, *pocieszycielka* PT 1, *pocieszyć* PT 2, W 2, J 1, *pocieszyć się* M 1, *pocziwość* daw. 'uczciwość, szlachetność, prawość' PT 1, *pocziwy* PT 12 (9 r. daw. 'szlachetny, prawy, uczciwy'), *poczuć* 'zostać opanowanym przez uczucia' PT 1, *poczwarą* Z 2, *poczwarny* Z 1, *podle* P 2, PT 1, *podłość* P 2, PT 1, *podły* PT 2, W 2 (1 r. w f. rz.), Z 1, *podnieta* PT 1, *podobac* daw. 'upodobać sobie kogo, co' PT 7, *podobac się* PT 4, G 1, Z 1, *poduszczac* G 1, *podweselić się* daw. 'poweselić się' PT 1, *podziw* Z 1, *podziwiać* Sz 1, *podziwienie* przest. M 2, *pogarda* P 3, PT 3, *pogardzac* W 1, *pogardzić* W 1, *pogardzony* PT 3, *pognębie* Z 1, *pogniewać się* PT 1, *pogwałcony* Z 1, *pokalać* Sz 1, *pokalany* W 2, *pokochać* PT 2, *pokora* PT 3, M 2, P 2, W 2, *pokornie* PT 2, *pokorny* Z 1, *pokrzywdzić* PT 2, *polubić* PT 3, Z 1, *polubowny* PT 1, *pomścić* J 1, *pomścić się* PT 3, W 3, *ponętnie* Z 1, *ponętny* Z 2, *ponuro* Z 4, PT 1, *ponurość* M 1, PT 1, W 1, Z 1, *ponury* Z 9, PT 7, M 3, P 2, W 1, J 1, *popieścić* Z 1, *poróżniony* PT 3, *porywczy* PT 1, *posępnie* Z 1, *posępno* daw. Z 1, *posępność* G 1, *posępny* PT 11, M 7, W 5, Z 2, *postrach* G 1, Z 1, *poswarek* przest. 'sprzeczka, kłótnia' PT 1, *pośmiewisko* PT 1, *poświęcenie się* PT 1, *potępiać* PT 1, *potępienie* Z 1, *potępieniec* PT 1, Z 1, *potępieńczy* PT 1, *potępiony* Z 2 (1 r. w f. rz.), W 1, *potrwożony* przest. PT 1, *potwarz* P 1, PT 1, *poufały* PT 1, *powab* Z 4, PT 2, M 1, Sz 1, *powabny* PT 2, Z 1, *pozazdrościć* PT 1, Z 1, *pożalić się* M 1, *pożalować* PT 3, *pożądany* PT 1, *pragnąć* M 8, PT 4, Z 2, *prostacki* PT 2, *prostaczek* przest. PT 1, *prostak* PT 3, *próżność* M 1, PT 1, *przeanielić się* neol. P 1, *przeanielski* neol. P 1, *przebaczać* PT 2, *przebaczenie* PT 2, M 1, Z 1, *przebaczony* W 1, *przebaczyć* PT 5, W 3, G 1, *przebłagać* PT 1, *przebrzydły* Z 2, G 1, *przechwalać się* PT 1, *przecucie* PT 7, M 2, Z 1, *przedajny* daw. 'sprzedajny' W 1, *przedrwiwać* PT 1, *przegniewać się* daw. 'dość się nagniewać' Z 1, *przekleństwo* PT 2, W 2, Z 1, *przeklęty* Z 6 (3 r. w f. rz.), W 3, M 1, PT 1, *przeklinać* P 1, *przelekły* PT 2, *przeleknąć* P 1, *przeleknąć się* PT 2, *przeleknięty* G 1, *przerazić się* M 1, *przerażliwie* PT 2, M 1, *przerażliwy* M 4, PT 2, *przerażać* PT 1, W 1, *przerażenie* W 1, *przerażony* W 2, PT 1, *przestrach* Z 8, PT 2, W 2, M 1, *przestraszony* PT 3, *prześladować* PT 1, *przezwać* PT 1, *przeżyć* P 1, PT 1, *przychylny* M 1, PT 1, *przyjaciół* PT 35, M 2, Z 2, G 1, Sz 1, *przyjacielski* W 1, *przyjaciółka* Sz 1, *przyjaźnie* PT 1, *przyjaźny* daw. PT 1, *przyjaźń* M 8, PT 7, G 1, W 1, *przyjemnie* Z 1, *przyjemny* PT 1, *przykro* Z 3, *przykry* Z 7, PT 2, M 1, *przykrzyć się* daw. dziś gw. 'być natrętnym, naprzykrzac się' PT 1, *przymilać się* PT 1, *przymus* M 1, *przymusić* PT 1, *przymuszać* PT 2, Z 1, *przywiązanie* 'uczucie sympatii, zżycie się' PT 1, *psubrat* posp. PT 1, *puszyć się* PT 1, *pycha* M 4, PT 4, G 1, P 1, W 1, Z 1, *pyszałek* PT 1, *pysznic* się PT 1, *pyszny* 'zarozumiały' M 4, P 3 (1 r. w f. rz.), G 1, Z 1, *radosny* P 1, PT 1, *radość* PT 17, M 16, Z 10, G 2, Sz 1, *radośnie* M 2, *radować się* Z 1, *raptus* daw. 'atak szału' PT 1, *rozanielić* P 1, *rozbój* PT 2, Z 1, *rozbójnik* przest. 'zbój, bandyta' PT 1, *rozczułać* PT 1, *rozczenie* M 1, *rozczuścić się* M 1, *rozczulony* M 1, *rozdąsany* PT 1, *rozdrażniony* Z 1, *rozgniewany* G 1, *rozjadły* przest. 'zajadły, zaciekły, zażarty' Z 3, *rozjuszać* Z 1, *rozjuszony* PT 1, *rozkochany* Z 3 (1 r. w f. rz.), P 1, *rozkosz* Z 10, PT 5, M 3, W 1, *rozkoszenie* M 1, *rozkoszny* PT 3, M 2, *rozpac* M 12, PT 12, W 8, Z 6, G 1, P 1, Sz 1, *rozpieszczony* M 1, *rozpusta* przest. 'grzeszna swawola' PT 2, *rozraniony* Z 1, *rozrażać* daw. 'pobudzać, jątrzyć' Z 1, *rozrzewniać* PT 1, *rozrzewniać się* PT 1,

rozterka M 1, rozweselić PT 1, rozweselony PT 2, rozzuchwalić się PT 1, rubacha pot. 'człowiek rubaszny' PT 1, rubasznie PT 1, rzewnie G 1, rzewny PT 1, rzeź PT 3, M 1, Z 1, samobójstwo PT 1, sarkać PT 1, serdecznie Z 1, serdeczny PT 2 (1 r. przest. 'miłośny, sercowy'), sfrasowany daw. 'strapiony, stroskany, zmartwiony' G 1, skarżyć PT 4, skarżyć się M 2, PT 1, W 1, skazić daw. 'zepsuć pod względem moralnym' M 1, skażony M 1, W 1, skłonność przest. 'zamiłowanie, upodobanie, pociąg do czego' PT 2, skłócić się PT 4, Z 1, skłócony G 1, skromnie PT 1, skrucha P 1, Z 1, skruszony (lud) Z 1, skrzywdzenie PT 1, skrzywdzić PT 4, słodki przen. 'czuły, łagodny' M 13, PT 2, W 1, Z 1, słodycz przen. 'dobroć, łagodność, delikatność, czułość' M 5, PT 1, słuźalec M 1, W 1, smętno daw. P 1, smętny P 1, Sz 1, smucić PT 2, smucić się PT 1, smutek M 11, Z 5, PT 4, J 2, P 2, Sz 2, G 1, W 1, smutnie PT 7, M 4, W 1, smutno M 3, PT 2, Sz 2, J 1, P 1, W 1, smutny W 11, Z 10, M 9, PT 8, G 2, J 2, P 1, spazm PT 1, spodziw daw. 'podziw, zdumienie' PT 1, sprośny daw. 'wzbudzający wstręt, odrazę' W 1, sprzeciwieństwo daw. 'spór, zatarg' PT 1, sprzeczek PT 4, sprzyjać Z 2, srogi M 13, Z 4, PT 3, G 2, W 2, srogo PT 2, Z 2, G 1, W 1, srom przest. 'wstyd, hańba, niesława' P 1, PT 1, sromota przest. 'hańba, niesława' M 3, PT 1, stałość PT 3, M 2, stęskniony M 1, strach PT 7, M 6, G 5, Z 4, P 1, strachać się gw. PT 1, straszący M 1, straszliwy W 3, G 2, PT 2, M 1, P 1, strasznie P 1, PT 1, W 1, Z 1, straszno przest. M 2, PT 2, Z 2, straszny PT 8, W 7, M 5, Z 3, Sz 2, G 1, straszyć PT 8, Z 2, W 1, straszyć się przest. 'bać się, lękać się' M 1, stroskany M 1, struchleć W 1, strwożony PT 4, Z 2, strwożyć Z 1, strwożyć się PT 3, sukinsyn wulg. 'psi syn' PT 1, swar PT 4, W 1, swawola PT 2, Z 1, swawolnik PT 1, swawolny PT 1, szacunek PT 4, szanować PT 13, szanowany PT 1, szczery PT 4, Z 4, M 3, G 1, J 1, P 1, W 1, szczerze PT 11, G 3, M 1, Z 1, szczęśny przest. 'szczęśliwy' M 1, szczęścić 'uszcześliwiać' M 1, PT 1, szczęście M 28, PT 25, Z 5, P 2, Sz 1, W 1, Z 1, szczęśliwa (w f. rz.) Sz 1, szczęśliwie G 1, PT 1, szczęśliwość przest. 'uczucie szczęścia' PT 1, Z 1, szczęśliwy PT 19, Z 10, M 7, P 6, Sz 2, G 1, szcudrota daw. 'hojność, szcudrość' M 1, PT 1, szcudry PT 1, szczyć się G 1, PT 1, szelmstwo 'nikczemność, podłość' PT 1, szkaradnie PT 1, szkaradny PT 1, W 1, szkoda rz. PT 6, G 4, M 1, W 1, Z 1, szlach 'szlachciura' PT 1, szlachciura pogard. PT 2, szlachetka pogard. PT 1, szlachetny M 9, PT 3, W 1, szyderca P 1, szyderski przest. 'szyderczy' Z 2, G 1, M 1, PT 1, szyderstwo P 1, PT 1, szydny daw. 'szyderczy' Z 1, szydzić PT 1, W 1, ścierwo PT 1, tchórz PT 6, M 1, tchóżyć PT 1, tęskniący W 1, tęsknica daw. 'tęsknota' Z 1, tęsknić PT 7, M 3, W 2, P 1, Z 1, tęsknie Z 1, tęskno M 3, Sz 1, tęsknota J 1, W 1, tęskny M 4, PT 2, Z 2, P 1, W 1, tkliwie J 1, tkliwość M 2, tkliwy M 6, J 1, tłuszcza przest. 'tłum, rzesza, motłoch' PT 6, G 1, M 1, trapić się PT 1, troska M 7, PT 3, G 2, Z 1, troskliwy G 3 (1 r. daw. 'stroskany, zaniepokojony'), trwoga PT 17, Z 11, M 9, W 6 P 4, J 1, trwożnie Z 1, trwożny M 3, Z 2, J 1, W 1, trwożyć PT 2, Z 2, G 1, Sz 1, W 1, trwożyć się M 2, PT 1, tryumf PT 9, Z 2, M 1, tryumfalnie PT 1, tryumfalny PT 3, tryumfujący PT 2, trzpiot PT 1, trzpiotalstwo 'lekkomyślność, pustota' PT 1, trzpiotka PT 1, tyran PT 1, ubliżać PT 1, ubliżyć PT 1, ubóstwiać PT 1, uciecha M 1, PT 1, Z 1, ucieszyć PT 2, uczcić J 2, G 1, M 1, PT 1, uczciwość daw. 'poważanie, cześć, uczczenie' PT 2, uczciwy PT 3 (1 r. daw. 'godziwy, godny, szanowany'), uczucie M 12, PT 8, Z 6, P 1, W 1, uczuć przest. 'poczuć' PT 12, Sz 1, udobruchać PT 1, udobruchać się PT 2, udobruchany PT 1, udręczać Z 1, udręczenie M 1, ufać P 4, G 2, PT 2, Z 2, M 1, ufnie Z 2, ufność M 3, ufny G 1, PT 1, Z 1, ugaszczać PT 2, uknuć G 1, ukochać P 1, ukochany M 1, P 1, ulga

M 1, PT 1, *ulitować się* PT 1, W 1, *ulubiony* M 1, PT 1, *ulżenie* Z 1, *ulżyć* PT 1, *ulżywać* daw. ‘czynić ulgę’ J 1, *ułagadzać* PT 1, *ułagodzić* PT 1, *ułaskawić* PT 1, *umilać* Z 1, *umilić* M 1, Z 1, *umilony* M 1, *umizgać się* PT 1, *uniesienie* ‘stan podniesienia uczuciowego’ M 1, *uniżenie* przest. ‘pokornie’ PT 3, *unosić się* (*dzikim sercem*) Z 1, *upiorzyca* M 1, *upiór* W 4, M 2, P 1, Z 1, *upodlenie* W 1, *upodobać* daw. ‘polubić kogo, co’ PT 1, *upodobanie* PT 1, *upojenie* ‘stan zachwytu’ M 1, *upokorzyć się* PT 1, *upór* PT 2, Z 1, *upraszać* PT 2, *uprosić* PT 3, G 1, *uprzejmie* daw. ‘szczerze, serdecznie’ PT 3, Z 2, *uprzejmość* daw. ‘serdeczność, przyjaźń’ PT 1, *uprzejmy* daw. ‘szczerzy, przyjazny, życzliwy’ PT 1, *uraza* PT 5, M 3, Z 1, *urągać* PT 2, M 1, *urąganie się* daw. ‘szydzenie’ PT 1, *urągany* Sz 1, *uroczny* przest. ‘uroczy’ M 1, *uroczy* PT 1, *urok* Z 3, M 2, M 1, *urwisz* G 1, *uszcześliwić* PT 1, *uszkodzić się* daw. ‘zaszkodzić sobie’ G 1, *uśmierzyć* PT 1, *uślesknąć* daw. ‘bardzo tęsknić do czego’ Z 1, *uśleskniony* daw. ‘stęskniony, upragniony’ M 1, PT 1, *utrapienie* M 1, PT 1, Z 1, *uwiedziony* Z 1, *uwielbienie* P 1, *uwieńczyć* Z 1, *uwieńczony* Sz 1, *uwieńczyć* PT 1, Z 1, *uwieść* Z 3, PT 2, *uwłaczać* PT 1, *użalać się* M 1, *używać* PT 1, *wadzić* przest. dziś gw. ‘doprowadzać do kłótni’ M 1, *wariat* pot. ‘człowiek postępujący bardzo nierozsądnie’ PT 2, *waśń* PT 2, W 2, M 1, *wątpić* Z 1, *wątpienie* PT 1, *wdzięczność* PT 2, J 1, M 1, *wdzięczny* PT 6, M 5, W 2, *wdzięk* M 11, PT 11, G 3, Z 3, Sz 1, *wesele* przest. ‘radość, wesołość’ PT 3, *weselić* M 2, *weselić się* M 1, PT 1, *wesoło* PT 7, M 3, P 1, *wesołość* M 3, PT 3, *wesoły* PT 14, Z 10, M 8, W 1, *wiara* PT 9, P 6, W 2, Z 2, G 1, J 1, M 1, Sz 1, *wiatr-kochanek* neol. Z 1, *widma* reg. ‘wiedźma’ Z 1, *wiedźma* ‘jędza’ W 2, *wieku-marzycielka* neol. Sz 1, *wielbić* PT 2 (1 r. przest. ‘wychwalać, sławić’), G 1 (przest.), *wiernie* PT 1, *wierność* M 1, W 1, *wierny* M 12, PT 9, G 4, Z 3, J 2, P 2, Sz 1, *wietrznik* przest. ‘lekkoduch’ Z 1, *winny* (*winien*) PT 11, W 4 (1 r. w f. rz.), M 1, P 1, *winowajca* PT 1, *wisielec* przest. ‘otór’ Z 1, *wiwat* ‘okrzyk wyrażający radość, entuzjazm, uznanie’ PT 8, *wróg* PT 18, M 9, W 5, P 4, Z 3, J 2, G 1, *wrzeszczący* PT 1, *wrzeszcząć* G 1, M 1, PT 1, Z 1, *wstręt* Z 3, PT 2, *wstyd* PT 13, M 3, Z 1, *wstydlivy* PT 1, *wstydzić się* PT 8, *wszechmiłość* neol. P 1, *wszechprzekleństwo* neol. P 1, *wszech-urok* neol. Sz 1, *wszechzgoda* neol. P 1, *wybaczać* G 2, *wybaczyć* PT 4, *wybawca* PT 1, *wybawiciel* PT 1, *wybawić* P 1, *wydziawiać* daw. ‘podziwiać co lub kogo’ PT 1, *wyfukać się* przest. ‘rozżłościć się na kogo do woli’ PT 1, *wylękły* przest. ‘przestraszony’ PT 1, *wymóc* PT 1, *wymuszony* PT 2, *wyniosły* M 5, W 2, G 1, PT 1, *wyniośle* Z 1, *wypieścić* Z 1, *wyrzekanie* J 1, *wyrzut* PT 4, M 1, *wystraszyć* PT 2, *wytrwałość* Z 1, *wzajemność* PT 2, *wzajemny* M 2, *wzgarda* M 4, PT 3, W 3, P 1, Z 1, *wzgardzenie* PT 1, *wzgardzić* PT 2, W 1, *wzgardzony* PT 1, *wzruszenie* PT 2, M 1, *wzruszony* ‘rozczulony’ PT 6, *wzruszyć się* PT 2, *zabójca* PT 3, W 1, *zachęcać* PT 3, M 1, *zachęta* daw. ‘zachęta’ PT 1, *zachęta* PT 1, *zachwalony* PT 1, *zachwycenie* M 2, *zachwycić* Z 1, *zachwycony* PT 3, P 1, *zachwyt* M 1, W 1, Z 1, *zaciekły* PT 1, Z 1, *zacierzewiony* PT 1, *zacnie* PT 1, *zacny* G 1, PT 1, *zadowolnienie* daw. ‘uczucie przyjemności, satysfakcja’ PT 1, *zadumieć się* daw. ‘zdziwić się, zdumieć się’ Z 1, *zadziwienie* przest. ‘podziw, zachwyt’ PT 8, *zadziwić się* PT 4, *zadziwiony* PT 3, W 1, Z 1, *zagłada* Z 4, *zagniewać* przest. ‘rozdrażniać, rozgniewać’ PT 1, *zagniewany* przest. ‘rozniewany’ PT 3, G 1, Z 1, *zagorzalec* przest. ‘zapalenie’ PT 1, *zagorzałość* ‘zarliwość, zawziętość’ G 1, *zagrozić* PT 1, *zagrożony* W 1, *zajadłość* PT 1, *zajadły* M 2, PT 1, *zajrzeć* daw. ‘zazdrościć’ G 1, *zakląć* P 1, *zakochany* PT 3, Z 1 (w f. rz.), *zalecać się* PT 1, *zalekniiony* W 1, *zalotnik* PT 1, Z 1, *zalotny* przest. ‘miłośny’ PT 1, *zaloty*

PT 3, *zamęczyć* PT 1, *zamordować* PT 2, *zamordowany* W 1, *zapalczywie* PT 1, *zapał* daw. 'miłość, podniecenie' PT 7, G 2, *zapęd* przest. 'poryw, zapał, chęć' PT 1, *zapra- gnąć* Z 1, *zasepiać się* Z 1, *zasepiony* 'zmartwiony, zasmucony' PT 2, J 1, M 1, Z 1, *zasmu- cać* PT 1, *zasmucić* M 1, PT 1, *zasmucony* PT 1, *zaszczycić* PT 2, *zaszczyt* PT 5, M 1, *zaszczytnie* M 1, PT 1, *zaszczytny* PT 1, *zaszkodzić* PT 2, *zatarg* PT 4, *zateśknić* Z 1, *zatrącić* P 1, *zatrwożyć* PT 2, *zatrwożyć się* Z 1, *zaufanie* G 1, *zawadyjaka* PT 1, *zawdzięczać* M 1, *zawdzięczyć* daw. 'odwdzięczyć się' PT 1, *zawierzyć* przest. 'uwie- rzyć, zaufać komu' PT 2, *zawiść* daw. 'zazdrość' PT 2, M 1, Sz 1, *zawstydzić* PT 1, *zaw- stydzony* Z 1, *zawziętość* PT 2, *zawzięty* 'zaciekły, zajadły' M 2, PT 2, G 1, *zazdrościć* PT 4, M 2, Z 2, W 1, *zazdrość* PT 1, Z 1, *zazdrośnik* PT 3, *zazdrośny* daw. 'zazdrośny' M 1, *zażarcie* G 1, *zażarty* przest. 'zaciekły, zajadły, zawzięty' PT 1, *zażyłość* PT 1, *zbałamucić* PT 1, *zbawca* 'wyzwolicieł' PT 2, *zbestwiony* daw. 'rozbestwiony' Z 1, *zbołały* M 1, *zbójca* przest. 'zbój' PT 6 (2 r. daw. 'zabójca'), *zbratać* PT 1, *zbrodnia* Z 9, M 4, W 3, PT 2, *zbrodniarz* P 1, *zbrodnicy* W 1, *zbrzydzić* przest. 'poczuć wstręt, obrzydzić sobie kogo' PT 1, *zdrada* PT 8, Z 6, G 2, J 2, M 2, W 2, P 1, *zdradliwy* M 1, *zdradnie* przest. 'zdradziecko' PT 2, *zdradzać* Z 2, PT 1, *zdradzać się* Z 1, *zdradzić* PT 3, G 1, P 1, Z 1, *zdradziecki* PT 2, W 1, *zdradziecko* PT 2, *zdradziectwo* daw. 'postę- pek zdradziecki' W 1, *zdradzony* W 2, M 1, Z 1, *zdrajca* W 8, PT 6, *zdrajczy* daw. 'zdra- dziecki' Z 1, *zdumiały* daw. Z 1, *zdumieć* Z 2, *zdumieć się* PT 2, G 1, *zdumiewać* PT 1, *zdumiony* PT 3, G 1, *zdziczały* M 1, *zdziczeć* (o Zosi) PT 1, *zdziwić* PT 3, G 1, *zdziwić się* PT 5, *zdziwienie* M 3, Z 1, *zelrywy* przest. 'obraźliwy, obelżywy' PT 1, *zemsta* PT 11 (3 r. daw. 'pragnienie odwetu, mściwość'), Z 10, M 4, W 4, G 2 (1 r. daw.), J 1, P 1, *zemścić* daw. 'wziąć odwet' W 1, *zemścić się* PT 3, G 1, *zesmutnieć* przest. 'posmut- nieć' W 1, *zgoda* PT 31, G 3, J 2, Z 2, *zgodnie* PT 2, *zgodny* PT 1, W 1, *zgodzić* przest. 'doprowadzić do zgody' PT 16, *zgodzić się* PT 8 (5 r. przest. 'pojednać się'), W 1, *zgodzony* PT 1, *zgorzenie* PT 1, *zgorzyć się* PT 1, *zgroza* M 2, PT 1, W 1, Z 1, *zgryzota* M 8, W 6, PT 1, *zgubny* M 1, Z 1, *zhańbić* PT 1, *zhańbienie* W 1, *zhańbiony* W 1, *zjadły* daw. 'zajadły, zaciekły' PT 1, *złękły* przest. 'przestraszony' M 2, PT 1, *złęknąć się* M 1, W 1, *złękniony* PT 1, *zlitować* daw. 'ulitować się nad kim' W 1, *zli- tować się* PT 1, *złagodzić* PT 1, *złajany* PT 1, *złe* daw. M 3, PT 3, Z 1, *zło* PT 5, P 1, *złoczyń- ca* Z 1, *złodziej* PT 6, (1 r. daw. 'zbój'), *złorzeczenie* Z 1, *złościć* PT 2, *złość* PT 9, M 4, Z 2, *złośliwie* PT 1, Z 1, *złośliwość* M 1, *złośliwy* M 1, PT 1, Z 1, *złowieszczy* PT 2, *złow- rogi* PT 2, Z 2, W 1, *złowróżący* indyw. PT 1, *zły* PT 14 (1 r. w f. rz.), Z 9 (1 r. w f. rz.), W 4, G 3, M 2 (1 r. w f. rz.), P 2 (1 r. w f. rz.), *zmarnować* PT 2, *zmartwić się* M 1, *zmiennicy* daw. 'zdradliwy, niewierny' PT 1, *zmiennik* daw. 'mężczyzna zmienny w uczuciach, niewierny' P 1, *zmudny* przest. 'zmudny, nudny' PT 1, *zmudzić* daw. 'marudzić' M 1, *zmuszać* G 2, PT 2, *zmuszony* PT 1, *znamiętnić się* neol. 'wybuchnąć namiętnie' P 1, *znękania* W 1, *zniewaga* M 1, *znieważać* PT 1, *znudzić* PT 3, *znudzony* PT 3, *znużenie* M 1, *znużony* PT 2, G 1, M 1, *zranić* PT 4, G 1, W 1, *zraniony* PT 1, *zrażać się* Z 1, *zuch* PT 9, *zuchwale* PT 1, *zuchwalstwo* PT 2, Z 1, *zuchwały* PT 3, Z 2, W 1, *zwada* przest. 'kłótnia' PT 10, M 2, G 1, *zwardny* daw. 'skłócony' W 1, *zwardzić się* daw. 'pokłócić się' PT 1, *zwaśniony* przest. 'pokłócony, poróżniony' PT 1, *zwątpić* PT 1, *zwątpienie* P 2, Sz 1, *zwieść* PT 2, *zwodzić* PT 2, Z 1, *zżymać się* PT 4, M 1, *złe* PT 10, W 3, Z 2, G 1, P 1, *żał* PT 20, M 16, G 3, J 2, Z 1, *żalić się* PT 2, (1 r. daw. 'żałować, lito- wać się'), *żałosny* PT 2, Z 1, *żałość* PT 6, M 3, *żałośliwy* daw. 'żałosny' Z 1, *żałośnie*

PT 5, P 2, *żałośny* przest. 'żałosny' M 1, W 1, *żałować* PT 5, M 2, W 2, *żądać* daw. 'pragnąć, życzyć sobie, pożądać' PT 2, W 1, *żądny* Z 1, *żądza* Z 2, *żebrac* PT 1, *żebrak* Z 2, W 1, *żebrzący* PT 1, *żołdak* pogard. Sz 1, *życzliwy* M 1, *życzyć* reg. 'chcieć czegoś dla siebie, pragnąć' PT 2.

Zdecydowaną przewagę w romantycznych tekstach epickich mają leksemy zawierające ładunek emocjonalny negatywny (blisko siedemset takich leksemów wobec blisko czterystu z ładunkiem uczuciowym pozytywnym). Wiąże się to z kreowaniem przez autorów poematów nieszczęśliwej miłości romantycznej, także ojcowskiej, co może ilustrować opis umierającego synka Eoliona dokonany przez ojca Wacława. W tym fragmencie widać nagromadzenie leksemów określających mocne uczucia:

„Widziałem moje sny młodości złote,
Zachwyty, miłość, niepokój, tęsknotę
Wydane dziecka niewinnym obliczem;
Lecz on kochał nic, on tęsknił za niczem,
A jednak tęsknił i kochał. Widziałem,
Jak się w coś wpatrzył z obłąkania szałem.
Myślałem – biedny! Czego się on męczy?
/...../
Wrócił ... przy nogach mi go ból pokonał.
W godzinie jednej kochał, cierpiał, skonał”.

(W., w. 843–849, 870–871)

Badaczka twórczości romantyków D. Siwicka stwierdza: „Miłość była najważniejszą wartością w romantycznej filozofii życia. (...) Wartość stanowiło samo uczucie, doświadczenie miłości – jedynej na całe życie, idealnej, szalonej i prawie zawsze nieszczęśliwej” (Siwicka 1997: 23).

Miarodajną ilustracją ukazywania miłości dwojga zakochanych jest fragment opisu rozstania Marii i Wacława:

„Padła w drogie objęcie, i wygiętą kibić
Żal z taką drżącą trwogą do niego chciał przybić,
Taka młodość w białych licach, a śliczne ramiona
Tak go czule garnęły do słodkiego łona –
Że gdy z tych smutnych pieszczot wydzierał swą wolę,
Jakby je zrywał z serca, takie w nim czuł bole.
Nie – zostać niepodobna – chyba sławę skazić,
I zawdzięczając miłość, na wstyd ją narazić!
Lecz, oh! Jakże głęboka, jak posępna żałość,
W rozpacz swjej kochanki hartować swą stałość!”

(M., w. 590–599)

Według M. Straszewskiej: „(...) romantyzm był także, a może przede wszystkim, apoteozą miłości – potężnej namiętności, siły dynamizującej ludzkie poczynania (...). Skłonny był do idealizacji przedmiotu miłości i do niemal fanatycznego działania podjętego w imię owego uczucia” (Straszewska 1977: 68).

Wśród użytych przez romantyków wyrazów pełnoznacznych nacechowanych emocjonalnie są neologizmy (szczególnie interesujące są utworzone przez Norwida i Krasińskiego). Dzisiejszy czytelnik utworów romantycznych odbiera wiele użytych w tych tekstach poetyckich leksemów jako przestarzałe, dawne, także jako potoczne, pospolite, regionalne i gwarowe. Niektóre z negatywnych określeń to leksemy zawierające ładunek pogardy i lekceważenia.

Wysoka w niektórych poematach frekwencja leksemów nacechowanych uczuciowo powoduje, że funkcjonują one w tych tekstach jako słowa-kucze (Stachurski 1999: 15–3, Stachurski 2000: 272–273). W *Przedświcie* Krasińskiego słownictwo kluczowe jest emocjonalnie pozytywne: *marzyć, natchnienie, ufać, wiara*. W *Marii* Malczewskiego oprócz leksemu kluczowego *srogi* inne są określeniami pozytywnymi: *czucie, drogi, dzielny, przyjaźń, radość, słodki, szczęście, szlachetny, tkliwy, wdzięk, zapach*. W epopei narodowej mamy emocjonalnie dodatnie słowo-kucz *gość*. W *Wacławie* Słowackiego przeważają słowa-kucz negatywne: *obłąkany, okropny, zdrajca* nad pozytywnymi: *duma, spokojny*, a wśród słów-kucz *Grażyny* Mickiewicza mamy emocjonalnie negatywny rzeczownik *szkoda*.

Emocjonalną aurę tekstów poezji romantycznej współtworzą także liczne wykrzykniki – w analizowanych ośmiu poematach funkcjonuje około sześćdziesięciu takich leksemów (także rzeczowniki, czasowniki i przysłówki w funkcji wykrzyknień), przy czym niektóre z nich powtarzają się w tekstach nawet kilkadziesiąt razy: *a!* PT 2, *ach!* PT 28, M 13, Z 9, P 6, W 2, J 1, Sz 1, *aha!* PT 1, Z 1, *aj!* PT 2, *ale!* PT 3, *alla-hu!* M 1, *a zasie!* 'wara!, precz!' PT 1, *ba!* PT 4, *basta!* PT 2, *biada!* PT 4, Z 3, W 2, G 1, *brawo!* PT 4, *brem!* PT 2, *cap!* PT 2, *cha!* Z 12, PT 7, *cha-cha!* Z 1, *chy-chy!* Z 1, *cyt!* Z 2, *czach!* PT 2, *dalibóg!* PT 11 (1 r. reg. *dalbóg!*), *do kroćset!* PT 2, *do licha!* PT 2, *drum!* PT 1, *fora!* PT 1, *ha!* PT 5, M 4, P 2, Z 2, *hajże!* PT 9, *he!* PT 7, *hec!* PT 1, *hej!* PT 4, Z 3, W 2, Sz 1, *hejże!* PT 2, *hm!* Z 1, *ho!* Z 2, PT 1, *ho-ha!* Z 2, *hoh-hop!* Z 2, *ho-hop!* Z 13, *hola!* J 1, PT 1, *hop!* G 2, Z 1, *hop-hop!* Z 6, *hurra!* M 1, *kwita!* PT 6, *mach!* PT 2, nu! reg. PT 2, J 1, *o!* W 28, M 22, PT 19, P 15, Z 12, Sz 6, G 5, *och!* M 16, PT 1, *oho!* Z 1, *oj!* PT 15, *ot!* PT 6, Z 3, P 2, *pęc!* PT 1, *pfe!* PT 2, *phu!* PT 3, *plask!* PT 2, *plusk!* PT 3, *precz!* PT 7, G 4, M 2, P 1, Z 1, *przebóg!* przest. PT 2, G 1, P 1, *pstręk!* PT 1, *szach!* PT 2, *tfu!* PT 1, Z 1, *trem!* PT 2, *ura!* PT 3, J 2, G 1, *wara!* PT 1, *wyczha!* PT 6.

Wszystkie elementy tekstów romantycznych, przede wszystkim leksykalne, służą jednemu celowi – oddaniu stosunku wykreowanych w poematach bohaterów do siebie nawzajem i do otaczającego świata. W pewnym zakresie odnosi się to także do obecnego w tych utworach narratora.

Rozwiązanie skrótów

Tytuły poematów

- G – *Grażyna*. Powieść litewska, A. Mickiewicz, [w:] *Powieści poetyckie*, A. Mickiewicz, Warszawa 1973, s. 5–67.
- J – *Janusz Bieniawski*, fragment z rycerskiego rapsodu, J.B. Zaleski, [w:] *Pisma*, J.B. Zaleski, wydanie zbiorowe przejrzone przez autora, t. I, Lwów 1877, s. 142–156.

- M – *Maria*, A. Malczewski, *Powieść ukraińska*, Egzemplarz cenzurowy (czystopis), Warszawa 1825.
- P – *Przedświt*, Z. Krasiński, Paryż 1843.
- PT – *Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z r. 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, A. Mickiewicz, autograf wydany przez T. Mikulskiego, Wrocław 1949.
- Sz – *Szczesna*, C.K. Norwid, [w:] *Auto-da-fe*. Komedia – *Szczesna*. Powieść, C.K. Norwid, Petersburg 1859, s. 9–31.
- W – *Wacław*, J. Słowacki, [w:] *Trzy poemata*, J. Słowacki, Paryż 1839, s. 63–121.
- Z – *Zamek kaniowski*. Powieść, S. Goszczyński, Warszawa 1828.

Inne skróty

daw. – dawny	pot. – potoczny
f. – funkcja przen. – przenośnie	
gw. – gwarowy	przest. – przestarzały
indyw. – indywidualizm	r. – raz
lekc. – lekceważąco	reg. – regionalizm
neol. – neologizm	rz. – rzeczownik
pogard. – pogardliwie	w. – wers
posp. – pospólny	wulg. – wulgaryzm

Bibliografia

- Dopart B., 1999, *Romantyzm polski: pluralizm prądów i synkretyzm dzieła*, Kraków.
- Siwicka D., 1997, *Romantyzm 1822–1863*, Warszawa.
- Stachurski E., 1999, *Wyrazy-klucze Mickiewiczowej epopei*, „Język Polski” LXXIX, s. 15–29.
- Stachurski E., 2000, *Słowa-klucze polskiej epiki romantycznej*, wyd. II, Kraków.
- Stachurski E., 2005, *Słownictwo „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza na tle tekstów innych poematów romantycznych*, Kraków.
- Straszewska M., 1977, *Romantyzm*, Warszawa.
- Tatarkiewicz W., 1971, *Romantyzm, czyli rozpacz semantyka*, „Pamiętnik Literacki” LXII, z. 4, s. 3–21.

Emotional Vocabulary of Romantic Poetry

Abstract

The article presents a great number of emotional words in 8 romantic poems by 7 poets. The collection contains almost 1100 words, among which dominate negative words. Some of these emotional words are old and disused in contemporary readers' point of view. Neologisms (particularly in poems by Norwid and Krasiński), household words, localisms, dialectal and disdainful words are present in romantic vocabulary. Some of those emotional words are key-words of analysed poetic texts. All emotional words (also interjections) serve to show the relationships between protagonists and signal the narrator's point of view.